

Briuselis, 2015 01 13
SWD(2015) 3 draft

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

Ataskaita

**Viešos konsultacijos internetu dėl investicijų apsaugos bei investuotojų ir valstybės
ginčų sprendimo (IVGS) nuostatų Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės
susitarime**

(TPIP)

Ataskaita

Viešos konsultacijos internetu dėl investicijų apsaugos bei investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (IVGS) nuostatų Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarime (TPIP)

2015 m. sausio 13 d.

Santrauka

Deryboms dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (TPIP) skirtuose derybiniuose nurodymuose¹ numatyta galimybė įtraukti nuostatas dėl investicijų apsaugos ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (IVGS), jei bus patenkintos tam tikros sąlygos. Investuotojų apsauga ir IVGS yra vienos iš pagrindinių temų ES vykstančiose aktyviose viešose diskusijose dėl TPIP. Todėl Komisija nuo 2014 m. kovo 27 d. iki liepos 13 d. surengė viešas konsultacijas, siekdama dar labiau patobulinti ES metodą, skirtą šiems europiečiams svarbiems klausimams spręsti. Konsultacijose pateiktas galimas ES metodas (toliau – „ES siūlomas metodas“ arba „siūlomas metodas“) ir siekta sužinoti, ar ES siūlomas metodas, kuris iš esmės skiriasi nuo metodų, numatytų kituose susitarimuose, į kuriuos įtrauktos įprastinės investicijų apsaugos bei IVGS nuostatos, padėtų užtikrinti tinkamą investuotojams teikiamos apsaugos ir ES bei valstybių narių teisės ir gebėjimo reguliuoti siekiant viešojo intereso apsaugos pusiausvyrą. Reikia prisiminti, kad ES siūlomas investicijų apsaugos ir IVGS metodas buvo taip pat rengiamas remiantis arbitražo pagal daugelį galiojančių susitarimų patirtimi, kuri kartais buvo prieštaringa. Įgyvendindama Lisabonos sutartimi jai suteiktus įgaliojimus, ES turi galimybę nustatyti reformuotą visai ES skirtą sistemą, kuria bus pakeistos esamos valstybių narių tarptautinės sutartys ir bus laipsniškai nutrauktas jų taikymas.

---

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/lt/pdf>.

Siekiant palengvinti dalyvavimą konsultacijose ir atskleisti ES siūlomo naujoviško metodo elementus, buvo pateiktas pamatinis tekstas, pagrįstas išsamiau ekonomikos ir prekybos susitarimu (CETA) su Kanada².

Konsultacijos vyko dėl 12 pagrindinių klausimų, susijusių ir su esminėmis investicijų apsaugos problemoms, ir su IVGS klausimais. Be to, buvo įtrauktas atviras bendras klausimas, taip respondentams suteikiant galimybę pateikti bendro pobūdžio pastabų.

Šioje ataskaitoje Komisijos tarnybos pateikia konsultacijų rezultatų apžvalgą.

Komisija iš viso sulaukė beveik 150 000 atsakymų. Į visus atsakymus atsižvelgta vienodai. Dauguma atsakymų (apie 145 000 arba 97 proc.) buvo pateikti kolektyviai per įvairias interneto platformas, kuriose buvo galima pasirinkti iš anksto suformuluotus respondentams priimtinius atsakymus. Be to, iš daugiau nei 3 000 piliečių ir iš apytiksliai 450 organizacijų – parodančių, koks platus yra ES pilietinės visuomenės spektras (verslo organizacijos, profesinės sąjungos, vartotojų organizacijos, advokatų kontoros, akademinės institucijos ir pan.), – Komisija gavo individualius atsakymus.

Bendrai imant, atsakymuose pateiktus teiginius galima suskirstyti į tris kategorijas.

Nors buvo konsultuojamasi tik dėl ES siūlomo investicijų apsaugos ir IVGS modelio, skirto TPIP, pirmosios kategorijos teiginiai apskritai atskleidžia bendrą prieštaravimą ar susirūpinimą dėl TTIP. Tokių nuomonių buvo sulaukta ir ankstesnėse Komisijos konsultacijose dėl TPIP. Atsižvelgiant į minėtas nuomones, atliekant tolesnį šių konsultacijų vertinimą dėmesį reikia sutelkti į teiginius, susijusius su konkrečiais prie užduotų klausimų nurodytais aspektais.

Antrojoje teiginių kategorijoje reiškiamas susirūpinimas ar prieštaravimas dėl TPIP investicijų apsaugos ir IVGS nuostatų. Įsidėmėtina, kad šios konsultacijos vyksta konkrečiomis aplinkybėmis, kai valstybės narės vienbalsiai įgaliojo Komisiją derėtis dėl investicijų apsaugos bei IVGS pagal TPIP su sąlyga, kad galutinis rezultatas atitiktų ES interesus. Todėl derybiniuose nurodymuose išdėstytos tam tikros sąlygos ir aiškiai nurodyta, kad sprendimas, ar įtraukti nuostatas dėl IVGS, turi būti priimtas galutiniame derybų etape. Antrosios kategorijos atsakymuose nagrinėjamas klausimas išeina už šių konsultacijų temos ribų. Todėl į šį platesnį klausimą turėtų būti atsakyta atsižvelgiant į šiuo metu ES dedamas pastangas reformuoti investicijų apsaugą ir IVGS sistemą, taip pat į šių pastangų vertinimą.

Trečiojoje kategorijoje pateikiamos konkrečios nuomonės dėl įvairių prie kiekvieno klausimo nurodytų aspektų, dažnai taip pat pateikiant konkrečius pasiūlymus dėl tolesnių veiksmų. Iš šių atsakymų galima susidaryti išsamesnį nuomonių įvairovės vaizdą. Įvairiose respondentų kategorijose, o kartais ir toje pačioje kategorijoje požiūriai išsiskiria. Pavyzdžiui, kai kurie respondentai mano, kad ES siūlomo metodo nepakanka

---

² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/march/tradoc_152280.pdf

norint išspręsti tam tikras problemas, susijusias su teise reguliuoti, o kiti perspėja per daug nesumažinti investuotojams skiriamos apsaugos. Nuomonės išsiskiria dėl beveik visų klausimų.

Tuo remiantis, neneigiant kitų klausimų svarbos, išskirtinos keturios pagrindinės sritys, kuriose reikalingi tolesni patobulinimai:

- teisės reguliuoti apsauga;
- arbitražų steigimas ir veikimas;
- nacionalinių teismų sistemų ir IVGS ryšys;
- sprendimų, priimamų sprendžiant investuotojų ir valstybės ginčus, peržiūra taikant apeliacijų mechanizmą.

Todėl Komisijos tarnybos per pirmąjį 2015 m. ketvirtį ketina toliau konsultotis pirmiau minėtais klausimais su ES suinteresuotaisiais subjektais, ES valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu, surengdamos platesnes diskusijas dėl investuotojų apsaugos ir IVGS pagal TPIP, siekiant sudaryti Komisijai galimybę parengti konkrečius pasiūlymus deryboms dėl TPIP. Reikia priminti, kad šiuo metu derybos šiuo klausimu nevyksta. Naujo investicijų apsaugos ir IVGS modelio, visiškai atitinkančio ES interesus bei Europos Parlamentui prisiimtus įsipareigojimus, parengimas yra pagrindinis derybų dėl TPIP tikslas.

Turinys

1.	ĮVADAS IR APLINKYBĖS	8
2.	RESPONDENTŲ SKAIČIAUS IR TIPOLOGIJOS APŽVALGA	9
2.1.	Visų atsakymų apžvalga.....	9
2.2.	Kolektyviai pateikti atsakymai ir techninės problemos.....	10
2.3.	Respondentų tipologija.....	11
3.	PAGRINDINIŲ KONSULTACIJŲ REZULTATŲ APŽVALGA.....	14
3.1.	Bendro pobūdžio pastabos	14
3.2.	Konkrečios pastabos.....	16
4.	TOLESNIO DARBO SRITYS.....	25

I PRIEDAS. METODOLOGIJA IR REZULTATŲ PATEIKIMAS

(TIK ANGLŲ K.)

II PRIEDAS. PILIEČIŲ ATSAKYMŲ PATEIKIMAS

(TIK ANGLŲ K.)

III PRIEDAS. GAUTŲ ATSAKYMŲ Į ATSKIRUS KLAUSIMUS PATEIKIMAS

(TIK ANGLŲ K.)

Santrumpų sąrašas

ACEA Europos automobilių gamintojų asociacija (pran. *Association des Constructeurs Européens d'Automobiles*)

BEPP bazės erozija ir pelno perkėlimas

BEUC Europos vartotojų organizacija (pran. *Bureau Européen des Unions de Consommateurs*)

DIS dvišalė investicijų sutartis

CEEP Europos įmonių, teikiančių viešąsias paslaugas, centras (angl. *Centre for European Enterprises providing Public services*)

CEFIC Europos chemijos pramonės federacijų taryba (pran. *Conseil Européen des Fédérations de l'Industrie Chimique*)

CETA ES išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas su Kanada

CNCD Nacionalinis vystomojo bendradarbiavimo centras

EŽTK Europos žmogaus teisių konvencija

ECS Energetikos chartijos sutartis

EFILA Europos investicijų teisės ir arbitražo federacija (angl. *European Federation for Investment law and Arbitration*)

ETUC Europos profesinių sąjungų konfederacija (angl. *European Trade Union Confederation*)

ETUCE Europos profesinių sąjungų švietimo komitetas (angl. *European trade Union Committee for Education*)

ES Europos Sąjunga

GATT Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos

GATS Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis

TUI tiesioginės užsienio investicijos

FET teisingas ir nešališkas režimas

LPS Laisvosios prekybos sutartis

IBA Tarptautinė advokatų asociacija (angl. *International Bar Association*)

ICC Tarptautiniai prekybos rūmai (angl. *International Chamber of Commerce*)

ICSID Tarptautinis investicinių ginčų sprendimo centras (angl. *International Centre for Settlement of Investment Disputes*)

IISD Tarptautinis darnaus vystymosi institutas (angl. *International Institute for Sustainable Development*)

IIED Tarptautinis aplinkos ir vystymo institutas (angl. *International Institute for Environment and Development*)

TDO Tarptautinė darbo organizacija

INT intelektinės nuosavybės teisės

IVGS investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas

DPS didžiausio palankumo statusas

VS valstybės narės

NR nacionalinis režimas

NVO nevyriausybinė organizacija

NHS Nacionalinė sveikatos tarnyba (angl. *National Health Service*)

EBPO Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

GS generalinis sekretorius

MVĮ mažos ir vidutinės įmonės

TAVD transatlantinis vartotojų dialogas

TPIP Transatlantinė prekybos ir investicijų partnerystė

TRIPS intelektinės nuosavybės teisių aspektai, susiję su prekyba (angl. *Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*)

JT Jungtinės Tautos

UNCITRAL Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisija

JK Jungtinė Karalystė

JAV Jungtinės Amerikos Valstijos

PPO Pasaulio prekybos organizacija

1. ĮVADAS IR APLINKYBĖS

2013 m. birželio mėn. Taryba vienbalsiai įgaliavo Europos Komisiją derėtis dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (toliau – TPIP). Derybiniuose nurodymuose teigiama, kad TPIP turėtų apimti nuostatas dėl investicijų apsaugos bei investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (toliau – IVGS), su sąlyga, kad galutinis rezultatas atitiktų ES interesus.

Atsižvelgdama į didelį visuomenės susidomėjimą investicijų apsaugos bei investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (toliau – IVGS) klausimais, Komisija pradėjo viešas konsultacijas dėl galimo taikyti metodo (toliau – „ES siūlomas metodas“ arba „siūlomas metodas“) ir paprašė įvertinti daugelį naujų, palyginti su ankstesne bei dabartine ES valstybių narių praktika, į siūlomą metodą įtrauktų elementų, kurie galėtų būti derybų dėl TPIP pagrindas.

Viešos konsultacijos pradėtos 2014 m. kovo 27 d., o užbaigtos 2014 m. liepos 13 d.³

Šiose konsultacijose galėjo dalyvauti visi suinteresuotieji ES piliečiai ir suinteresuotieji subjektai. Jos vyko visomis ES kalbomis. Komisija teiravosi nuomonės dėl šių dvylikos pagrindinių klausimų:

1. materialinių nuostatų dėl investicijų apsaugos taikymo srities;
2. investuotojų nediskriminavimo;
3. teisingo ir nešališko režimo;
4. ekspropriacijos;
5. teisės reguliuoti ir investicijų apsaugos užtikrinimo;
6. IVGS skaidrumo, kelioms institucijoms teikiamų ieškinių ir santykio su nacionaliniais teismais;
7. arbitrų etikos;
8. elgesio ir kvalifikacijos;
9. nerimtų ir nepagrįstų bylų rizikos mažinimo;
10. leidimo nagrinėti ieškinius (filtravimo);
11. šalių rekomendacijų dėl susitarimo išaiškinimo;
12. apeliacijų mechanizmo ir sprendimų nuoseklumo.

Be to, paskutiniu atviru klausimu respondentams suteikta galimybė pareikšti bendrą nuomonę apie TPIP numatytą investicijų apsaugą bei IVGS.

---

³ Visi konsultacijų dokumentai pateikti čia:

http://trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm?consul_id=179.

Per konsultacijas kiekvienu klausimu buvo pateiktas įžanginis paaiškinimas, daugumoje susitarimų dėl investicijų taikomo metodo aprašymas, ES tikslų TPIP atžvilgiu aprašymas ir pamatiniai tekstai, siekiant parodyti, kaip atitinkamas klausimas galėtų būti reglamentuojamas teisine kalba.

Šioje ataskaitoje pateikiami atsakymai, kuriuos Komisijos tarnybos gavo per minėtas konsultacijas. Šios nuomonės nebūtinai atspindi Europos Komisijos ar jos tarnybų nuomonę. Ataskaitoje apžvelgiamas respondentų skaičius ir tipologija, pateikiama apibendrinta atsakymų apžvalga, taip pat nurodomos sritys, dėl kurių Komisijos tarnybos pageidauja pasikonsultuoti su kitais suinteresuotaisiais subjektais, ES valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu, idant Komisija galėtų apibrėžti ES poziciją derybose dėl investicijų apsaugos ir IVGS pagal TPIP.

Priede pateikiama atsakymų analizės ir rezultatų pateikimo metodika. Antrajame priede išsamiai aprašytos įvairių kategorijų respondentų pareikštos nuomonės dėl kiekvieno per konsultaciją užduoto klausimo. Be to, apibendrinti piliečių pateikti atsakymai.

2. RESPONDENTŲ SKAIČIAUS IR TIPOLOGIJOS APŽVALGA

2.1. Visų atsakymų apžvalga

Šiose konsultacijose užfiksuotas beprecedentis ES pilietinės visuomenės aktyvumo lygis, palyginti su kitomis Komisijos organizuotomis viešomis konsultacijomis. Komisija iš viso sulaukė beveik 150 000 atsakymų.

Konsultacijose dalyvavo respondentai iš visų 28 ES valstybių narių. Daugiausia atsakymų sulaukta iš Jungtinės Karalystės, po jos išsirikiavo Austrija, Vokietija, Prancūzija, Belgija, Nyderlandai ir Ispanija, kurios kartu pateikė 97 proc. atsakymų⁴.

---

⁴ Išsami statistinė apžvalga paskelbta netrukus pasibaigus konsultacijoms – žr. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/july/tradoc_152693.pdf.

1 lentelė. Atsakymų pasiskirstymas pagal valstybes nares

Valstybė narė	Atsakymų skaičius	Bendro skaičiaus procentinė dalis
JK	52 008	34,8 proc.
Austrija	33 753	22,6 proc.
Vokietija	32 513	21,8 proc.
Prancūzija	9 791	6,5 proc.
Belgija	9 397	6,3 proc.
Nyderlandai	4 906	3,3 proc.
Ispanija	2 537	1,7 proc.
<i>Iš viso</i>	<i>144 905</i>	<i>97,0 proc.</i>
Kitos valstybės narės	4 494	3,0 proc.
<i>Visos valstybės narės</i>	<i>149 399</i>	<i>100,0 proc.</i>

2.2. Kolektyviai pateikti atsakymai ir techninės problemos

Nustatyta, kad labai daug atsakymų (apie **145 000**) pateikta kolektyviai per įvairias nevyriausybinės organizacijas (toliau – NVO). Šios organizacijos pateikė iš anksto parengtus atsakymus, kuriais vadovavosi respondentai. Šios NVO sudarė galimybių pasinaudoti specialiomis internetinėmis platformomis ar programine įranga, dažnai pateikdamos iš anksto parengtus atsakymus ir taip sudarydamos galimybę atsakymus perkelti tiesiogiai į viešų konsultacijų duomenų bazę ir tokiu būdu pateikti labai daug atsakymų per trumpą laiką. Pažymėtina, kad nors šių atsakymų didžiąją daugumą pateikė piliečiai, kai kuriuos pateikė ir įvairios organizacijos (žr. 2 lentelę). Į juos visus atsižvelgta kaip į vertingą indėlį.

Kolektyviai pateiktus atsakymus galima sugrupuoti taip:

- apytiksliai **70 000** atsakymų, pateiktų per 8 skirtingas NVO, sudaro septynias skirtingas grupes. Kiekvieną grupę sudaro **identiški** arba labai panašūs atsakymai į visus 13 klausimų;
- apie **50 000** atsakymų, pateiktų per vieną NVO, naudojama kitokia formuluotė. Į 1–12 klausimus atsakyta tokiu bendro pobūdžio teiginiu: „pastabų neturiu – nemanau, kad nuostatos dėl IVGS turėtų būti įtrauktos į TPIP“, o į paskutinį klausimą (Nr. 13 – bendras įvertinimas) pateikta įvairių individualių atsakymų;
- galiausiai, apie **25 000** atsakymų pasižymi panašiomis savybėmis, t. y. atsakyta tik į 13 klausimą, bet ne į 1–12 klausimus. Atsakymai į 13 klausimą skiriasi, tačiau dauguma atspindi panašias nuomones. Šių atsakymų šaltinio nustatyti nepavyko. Tačiau, atsižvelgiant į jų panašumus su kitais kolektyviai pateiktais atsakymais, rengiant šią ataskaitą jie taip pat buvo laikomi kolektyviai pateiktais atsakymais..

Dėl didelio skaičiaus tuo pat metu į duomenų bazę pateiktų atsakymų 2014 m. liepos 3 d. viešų konsultacijų duomenų bazė neveikė 2 valandas. Atsižvelgdamos į nepatogumus, patirtus dėl šio techninio gedimo, Komisijos tarnybos nusprendė konsultacijas pratęsti dar vienai savaitei. Daug respondentų savo atsakymus pateikė per šią papildomą savaitę. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad kai kurie iš šių atsakymų faktiškai jau buvo užregistruoti, kai buvo pateikti pirmą kartą, besibaigiant konsultacijoms jau buvo susikaupę daugiau nei **6 000 visiškai vienodų pasikartojančių atsakymų** (t. y. to paties respondento dukart pateiktų atsakymų, kurių tekstas identiškas). Rengiant analizę ir oficialią statistiką, buvo nuspręsta pašalinti šiuos pasikartojančius atsakymus iš bendro atsakymų skaičiaus.

Be kolektyvinių atsakymų, konsultacijų duomenų bazėje taip pat užregistruoti **3 144 individualūs ES piliečių atsakymai ir 445 individualūs atsakymai**, pateikti įvairių organizacijų, tokių kaip NVO, akademinės organizacijos, atskiros bendrovės, profesinių sąjungų organizacijos, vartotojų apsaugos grupės, verslo asociacijos ir pan. Pateikiant rezultatus, atsakymai, surinkti iš minėtų tipų respondentų, atitinkamai įvardijami kaip „individualiai pateikti piliečių atsakymai“ ir „individualiai pateikti organizacijų atsakymai“.

2.3. Respondentų tipologija

Toliau išsamiai pavaizduotas atsakymų pasiskirstymas pagal respondentų kategorijas.

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal kategorijas

Respondentų tipas	Iš viso atsakymų
Piliečiai	148 830
Organizacijos, iš jų:	569
<i>akademinės institucijos</i>	8
<i>bendrovės</i>	60
<i>konsultacijų įmonės</i>	15
<i>vyriausybines ir reguliavimo institucijos</i>	11
<i>advokatų kontoros</i>	7
<i>nevyriausybines organizacijos</i>	180
<i>ES verslo įmonėms atstovaujančios verslo asociacijos</i>	66
<i>ES profesinėms sąjungoms atstovaujančios profesinės sąjungos ir organizacijos</i>	42
<i>skėtinės nevyriausybines organizacijos</i>	22
<i>ekspertų grupės</i>	21
<i>kitos organizacijos</i>	137
Iš viso visiškai sutampančių (pakartotinai pateiktų) atsakymų	6 346
Iš viso kolektyviai pateiktų (atmetus sutampančius) atsakymų	139 464
Iš viso individualiai pateiktų atsakymų	3 589

Atliekant analizę, nustatyta 12 sutampančių atsakymų, tačiau tai neturėjo įtakos bendriems šioje ataskaitoje pateikiamiems rezultatams.

Tik nedidelis respondentų skaičius (mažiau nei 1 proc. visų respondentų) nurodė investavę JAV.

Atsakymus pateikusios organizacijos yra labai įvairios savo pobūdžiu, tikslais ir dydžiu, tačiau, imant kartu, atrodo, jog jos atstovauja platiems Europos pilietinės visuomenės sluoksniams.

Pažymėtina, kad grupavimas pagal įvairius organizacijų tipus pagrįstas tik tuo, ką patys respondentai nurodė internetinėje formoje, pateiktoje Komisijos interneto svetainėje šių konsultacijų tikslais.

Siekiant aiškumo, svarbi toliau pateikta informacija dėl respondentų tipologijos.

Akademinės organizacijos

Akademinėms organizacijoms atstovavo 120 prekybos ir investicijų teisės, ES teisės, tarptautinės teisės ir žmogaus teisių, konstitucinės teisės, privatinės teisės, politinės ekonomikos ir kitų sričių akademinės bendruomenės ekspertų (kurie atsakymus pateikė vieną kartą kolektyviai), Vienos universiteto Europos, tarptautinės ir lyginamosios teisės departamento Tarptautinės teisės ir tarptautinių santykių skyrius, taip pat *Observatorio sobre la Protección Jurídica de Inversiones en el Exterior, Universidad Pontificia de Comillas* (toliau – ICAI-ICADE) (Madridas, Ispanija).

Bendrovės

Be to, Komisijos tarnybos gavo atsakymų iš 60 atskirų įmonių, įskaitant 27 labai mažas įmones (turinčias mažiau nei 10 darbuotojų), 14 MVĮ ir 19 didelių įmonių. Tarp pastarųjų buvo labai didelės ES (kaip antai „Total“, „Alstom“, „Veolia“, „GDF-Suez“, „Versalis“, „Daimler“, „Iberdrola“, „Repsol“) ir ne ES (kaip antai „Chevron“, „Japan Tobacco“, „Philip Morris“) tarptautinės bendrovės, iš kurių daugeliui yra tekę dalyvauti garsiose IVGS bylose.

Vartotojai

Vartotojų interesams, be kitų organizacijų, atstovavo *Bureau Européen des Unions de Consommateurs* (toliau – BEUC), *Transatlantic Consumer Dialogue* (TACD) ir Europos finansinių paslaugų vartotojų federacija *Better Finance*.

Verslo asociacijos

Verslo asociacijos – tai *BusinessEurope* ir Transatlantinė verslo taryba, taip pat nemažai įvairių valstybių narių (pavyzdžiui, Austrijos, Belgijos, Danijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Nyderlandų, Ispanijos, Švedijos ir JK) prekybos rūmų. Daug atsakymų buvo sulaukta iš organizacijų, veikiančių konkrečiuose sektoriuose ar srityse, kaip antai paslaugų, cheminių medžiagų, maisto, alkoholinių gėrimų, mažmeninės prekybos,

naftos ir dujų, automobilių, IT, spalvotųjų metalų ir leidybos. Be to, konsultacijose dalyvavo dvi asociacijos, atstovaujančios viešųjų paslaugų sektoriui: Europos viešųjų vandens tiekėjų asociacija *Aqua Publica Europea* ir Europos įmonių, teikiančių viešąsias paslaugas, centras (toliau – CEEP).

Tarp konsultacijose dalyvavusių europinių verslo asociacijų yra ACEA (lengvųjų automobilių gamintoja), *DigitalEurope* (informacinės technologijos), CEFIC (chemijos pramonė), *Eurometaux* (spalvotieji metalai) ir *European Services Forum* (paslaugos).

Vyriausybines organizacijas

Kalbant apie regionų vyriausybes ir regionų parlamentus ar politines partijas, atsakymų gauta iš Bavarijos regiono (Vokietija) ir Forarlbergo regiono (Austrija), vienos Vokietijos parlamento politinės partijos ir vienos Vokietijos regiono politinės partijos, Bavarijos parlamento, taip pat Miuncheno ir Nanto miestų.

Nevyriausybines organizacijas

Konsultacijose dalyvavo visų pagrindinių sektorių nevyriausybines organizacijos (NVO). Du trečdaliai jų turėjo mažiau nei 500 narių, o kitos turėjo narių visoje ES. Pažymėtina, kad konsultacijose dalyvavo svarbios ES lygmens aplinkosaugos organizacijos, kaip antai *European Environmental Bureau*, *Greenpeace*, *Friends of the Earth Europe*, *Transport & Environment*.

Verta pažymėti, kad atsakymus, kurių gauta iš nacionalinių NVO, pateikė *Naturschutzbund*, *Greenpeace Germany*, Vokietijos vartotojų organizacijų federacija (vok. *Verbraucherzentrale Bundesverband*), CNCD 11.11.11, *Ligue des Droits de l'Homme*, *Mouvement Ouvrier Chrétien*, *Wereldsolidariteit* (Belgija), *Union Fédérale des Consommateurs*, *Attac* ir *Amis de la Terre* (Prancūzija), *War on Want* ir *Trade Justice Movement* (Jungtinė Karalystė), *Friends of the Earth Finland* (Suomija), Danijos vartotojų taryba ir *Médecins Sans Frontières – Access Campaign*.

JAV organizacija *Public Citizen* ir Kanados *Council of Canadians* bei *Trade Justice Network* buvo vienos iš konsultacijose dalyvavusių ne Europos Sąjungai priklausančių NVO.

Tarp konsultacijose dalyvavusių ekspertų grupių buvo Tarptautinis darnaus vystymosi institutas (angl. *International Institute for Sustainable Development*, toliau – IISD), Tarptautinis aplinkos ir vystymo institutas (angl. *International Institute for Environment and Development*, toliau – IIED) ir Tarptautinis tarpininkavimo institutas (angl. *International Mediation Institute*) (kuris nepateikė atsakymų į klausimus, bet pateikė rekomenduojamas gaires dėl tarpininkavimo).

Profesines sąjungas

Tarp profesinių sąjungų yra pagrindinė Europos profesinių sąjungų skėtinė organizacija – Europos profesinių sąjungų konfederacija (toliau – ETUC). Be to,

daugelis nacionalinių, pavyzdžiui, Austrijos, Belgijos, Suomijos, Prancūzijos, Airijos, Italijos, Nyderlandų, Švedijos ir JK, organizacijų konsultacijose dalyvavo tiesiogiai.

Atsakymų sulaukta ir iš keleto profesinių sąjungų, atstovaujančių konkrečioms sektoriams, kaip antai švietimo (Europos profesinių sąjungų švietimo komitetas, angl. *European Trade Union Committee for Education*, toliau – ETUCE), leidybos (Europos leidėjų federacija, angl. *Federation of European Publishers*), viešųjų paslaugų (Europos valstybės tarnautojų profesinių sąjungų federacija, angl. *European Federation of public service unions*), apdirbamosios pramonės ir energetikos (*industriAll*), finansų (pavyzdžiui, *Nordic Financial Sectors*), transporto (Europos transporto darbuotojų federacija, angl. *European Transport Workers' Federation*), paslaugų (*UNI Europa*).

Dauguma iš jų pateikė išsamius atsakymus esminiais klausimais. Panašu, jog veiksmai buvo kažkiek koordinuojami, kaip galima spręsti iš didelio skaičiaus panašių ar net identiškų atsakymų.

Kiti respondentai

Kitose respondentų kategorijose reikia išskirti Anglijos ir Velso teisininkų draugiją, Energetikos chartijos sutarties (toliau – ECS) sekretoriata, Europos investicijų teisės ir arbitražo federaciją (angl. *European Federation for Investment Law and Arbitration*, EFILA), taip pat pagrindinius tarptautinius arbitražo teismus (Nuolatinį arbitražo teismą Hagoje, Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo institutą bei Tarptautinį investicinių ginčų sprendimo centrą (ICSID)).

3. PAGRINDINIŲ KONSULTACIJŲ REZULTATŲ APŽVALGA

Įvairūs konsultacijose dalyvavę suinteresuotieji subjektai parodo, kad ES esama didelės interesų įvairovės. Todėl nereikia stebėtis reikšmingais požiūrių skirtumais ne tik tarp atskirų respondentų kategorijų, bet ir toje pačioje kategorijoje. Be to, verta pažymėti, kad pačius išsamiausius atsakymus su konkrečiais pasiūlymais dėl tolesnių veiksmų daugiausia pateikė įvairios atskiros organizacijos.

3.1. Bendro pobūdžio pastabos

Kolektyviai pateikti atsakymai atspindi plačiai paplitusį nepritarimą investuotojų ir valstybės ginčų sprendimui (IVGS) pagal TPIP ar apskritai. Be to, didele dauguma atsakymų išreikštas bendras nepritarimas TPIP.

Šiuose atsakymuose IVGS mechanizmas laikomas grėsme demokratijai ir viešiesiems finansams ar viešajai politikai. Be to, jis laikomas nereikalingu ES ir JAV santykiuose, atsižvelgiant į tariamą atitinkamų teismų sistemų stiprumą. Šį požiūrį iš esmės atkartoja dauguma profesinių sąjungų, didžioji dauguma NVO, vyriausybinių institucijų bei daugelis kategorijai „kitos organizacijos“ priklausančių respondentų, įskaitant vartotojų organizacijas. Daugelyje kolektyviai pateiktų atsakymų reiškiamas susirūpinimas tuo, kad bendrovės bando iš vyriausybių prisiteisti didžiules pinigų sumas, o tai, respondentų nuomone, atgraso nuo teisės reguliuoti įgyvendinimo. Be to, kai kuriuose iš profesinių

sąjungų gautuose atsakymuose reiškama bendro pobūdžio abejonių dėl arbitražo nepriklausomumo ir nešališkumo, taip pat susirūpinimas, kad, taikant IVGS, investuotojams gali būti suteikta galimybė apeiti nacionalinius teismus, įstatymus ir kitus teisės aktus.

Nors didžioji dauguma verslo asociacijų ir dauguma didelių bendrovių labai palaiko investuotojų apsaugos ir IVGS pagal TPIP idėją, mažos bendrovės šiuo požiūriu yra labiau kritiškos. Daugelyje atsakymų pabrėžiamas galimas teigiamas tiesioginių užsienio investicijų vaidmuo ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo požiūriu. Juose pažymima, kad investicijų apsaugos reglamentavimu galima paremti investicijas, sudarant vienodas sąlygas ES ir JAV investuotojams. Kai kurie respondentai nurodo, kad ES investuotojams JAV teismuose kartais nesuteikiama pakankamos apsaugos. Todėl pateikiamas rimtas perspėjimas elgtis atsargiai, kad nesumažėtų Europos investuotojams įprastos apsaugos lygmuo.

Dėl kategorijai „kitos organizacijos“ priklausančių respondentų interesų įvairovės jų pareikštos nuomonės paprastai išsiskiria. Prieštaraujantieji investicijų apsaugai ir IVGS iš esmės nurodo tuos pačius argumentus, kurie paminėti pirmiau. Pritariantieji laikosi nuomonės, jog nėra pakankamai įrodymų, kad IVGS mechanizmas veikia prastai. Jie mano, kad nėra tokios investicijų apsaugos ir IVGS taikymo krizės, dėl kurios būtų būtina taikyti kokią nors esminę reformą.

Kalbant apie siūlomą investicijų apsaugos metodą, daugelis profesinių sąjungų, NVO, verslo organizacijų ir kitų tipų respondentų pripažįsta ES pastangas tobulinti investicijų apsaugos sistemą. Tačiau nemažai profesinių sąjungų ir didelė grupė NVO mano, kad siūlomame metode numatytų pokyčių nepakanka norint išspręsti jų nurodytas investicijų apsaugos ir IVGS problemas. Kita vertus, keletas įvairioms kategorijoms priklausančių respondentų laikosi nuomonės, kad siūlomu metodu nueita per toli, ir reiškia rimtą susirūpinimą dėl investicijų apsaugos lygmens mažinimo.

Nemažai verslo asociacijų įvairiais būdais reiškia paramą pasiūlytiems TPIP nuostatu dėl IVGS patobulinimams arba bendrai nurodo, jog paremtų įtraukesnę ir nuoseklesnę IVGS sistemą, pasižyminčią skaidrumu ir etiškumu. Kai kurios bendrovės mano, kad toks TPIP modelis, koks yra pasiūlytas dabar, labai sumažintų tą apsaugos lygmenį, kuris suteikiamas galiojančiais susitarimais dėl investicijų. Kai kurie respondentai, save priskiriantys NVO, kritikuoja pasiūlytą metodą kaip silpninantį investicijoms teikiamą apsaugą ir tvirtina, kad žemesni investicijų apsaugos standartai gali turėti neigiamą poveikį Europai, nes būtų pritraukta mažiau investicijų, nei anksčiau.

Daugelis respondentų, priklausančių kelioms skirtingoms kategorijoms, pabrėžia poreikį užtikrinti teisę reguliuoti siekiant viešojo intereso. Tačiau kiti respondentai, daugiausia atstovaujantys atskiroms bendrovėms ir verslo asociacijoms, mano, jog nėra jokio prieštaravimo tarp tarptautinių normų investicijų srityje ir valstybių teisės reguliuoti.

Daugelis įvairių kategorijų respondentų laikosi nuomonės, jog siūlomu metodu neužtikrinama interesų pusiausvyra ir jis naudingesnis investuotojams. Todėl šie respondentai ragina, kad investuotojams būtų taikomi griežtesni įsipareigojimai, ypač

kiek tai susiję su žmogaus teisėmis, aplinkos apsaugos teisės aktais arba, bendresne prasme, su bendrovių socialine atsakomybe.

Pasisakydami dėl siūlomo IVGS metodo, daugelis respondentų pritaria didesnio skaidrumo principui. Tačiau jie taip mano, kad investuotojai gali piktnaudžiauti nuostata, skirta konfidencialiai informacijai IVGS procese apsaugoti, kad visuomenei nebūtų suteiktų svarbios informacijos. Iš esmės pritariama ir arbitrų elgesio kodekso nustatymui, nors daugelis abejoja, ar arbitrų nepriklausomumas gali būti užtikrintas. Taip pat laikomasi bendros nuomonės, kad bylinėjimasis nacionaliniuose teismuose yra tinkamesnė priemonė nei IVGS, o daugeliu atveju teigiama, kad valstybių ir užsienio investuotojų ginčai turėtų būti sprendžiami tik nacionaliniuose teismuose. Vis dėlto, nepaisant kai kurių teigiamų atsakymų, daugelis respondentų mano, kad šių reformų nepakanka, kad būtų išspręstos jų nurodytos bendros IVGS problemos.

Be to, reiškiamas susirūpinimas, kad IVGS mechanizmas faktiškai išlieka tik didelių bendrovių privilegija, nes susijusios išlaidos ir mechanizmo sudėtingumas labai apsunkina smulkių privačių investuotojų galimybes juo pasinaudoti. Pageidaujama ginčų sprendimo mechanizmo, kuris labiau atitiktų MVĮ poreikius.

3.2. Konkrečios pastabos

1 klausimas. Materialinių nuostatų dėl investicijų apsaugos taikymo sritis

Požiūriai į investicijų apsaugos apimtį yra įvairūs.

Tik formaliai egzistuojančių bendrovių atmetimas taikant realios ekonominės veiklos reikalavimą sulaukė daugelio įvairių kategorijų respondentų pritarimo, tačiau šis pritarimas nėra vieningas. Pavyzdžiui, kai kurie piliečiai reiškia abejonių dėl siūlomo metodo praktinio veiksmingumo. Kai kurios akademinės institucijos, advokatų kontoros, įmonės ir profesinės sąjungos reikalauja aiškesnės realios ekonominės veiklos sąvokos formuluotės ir apibrėžties. Kita vertus, nedidelis skaičius verslo asociacijų mano, kad pasirinkti palankias tarptautines sutartis ir steigti tik formaliai egzistuojančias bendroves reikia leisti, jei tai daroma pagal galiojančius įstatymus. Kai kurie respondentai, pavyzdžiui, atstovaujantys verslo asociacijoms, rekomenduoja įtraukti nuostatą dėl susitarimo numatytos naudos nesuteikimo, vietoj nuorodos į realią ekonominę veiklą.

Investicijų apibrėžties klausimu kai kurie respondentai mano, kad ji yra per siaura, o kiti įsitikinę, kad ji per plati. Įvairioms kategorijoms priklausantys respondentai labai dažnai reikalauja didesnio kai kurių vartojamų sąvokų aiškumo, ypač investicijų savybių požiūriu. Nemažai profesinių sąjungų nurodo pageidaujančios siauros apibrėžties, pavyzdžiui, apimant tik TUI. Daugelis respondentų, patenkančių į skirtingas kategorijas, atmeta idėją, kad apsauga galėtų būti suteikta investicijoms į akcijų portfelius ar spekuliacines investicijas.

Yra įvairių raginimų taikyti horizontalias išimtis, pavyzdžiui, viešosioms paslaugoms ar tam tikriems paslaugų sektoriams (pavyzdžiui, sveikatos, švietimo, aplinkos apsaugos ar

finansų rinkų), tačiau tam labai prieštarauja daug verslo asociacijų, kurių nuomone, išimčių ir apribojimų turėtų būti kuo mažiau.

Kai kurie respondentai, priklausantys verslo asociacijų ir bendrovių grupėms, pageidautų plačių apibrėžčių, įtraukiant, pavyzdžiui, visas intelektinės nuosavybės teises, investicijas į nematerialųjį turtą ir kai kurias konkrečias sutartis. Kai kurios taip pat ragina išplėsti investicijų apsaugos, įskaitant IVGS, taikymą, apimant ir etapą iki įsisteigimo. Paminėtini ir įvairioms kategorijoms (pavyzdžiui, akademinėms institucijoms, verslo asociacijoms, profesiniams sąjungoms) atstovaujančių respondentų pasiūlymai paaiškinti nuorodą į galiojančius įstatymus.

2 klausimas. Investuotojų nediskriminavimas

Kai kurie respondentai mano, kad nediskriminavimas jau yra nacionalinėje ar ES teisėje numatytas elgesys, taigi jo nereikia tiesiogiai įtraukti į TPIP. Kai kurie mano, kad diskriminavimas tam tikrais atvejais galėtų būti pateisinamas. Tačiau daugelis verslo asociacijų pažymi, kad nediskriminavimas yra labai svarbus principas investicijų srityje – galbūt netgi esminis – siekiant užtikrinti vienodas sąlygas.

Nuomonės skiriasi ir bendrų išimčių klausimu. Kai kurie respondentai (kaip antai profesinės sąjungos) laikosi nuomonės, kad bendros išimtys turėtų būti platesnės, pavyzdžiui, būtų taikytinos visoms nuostatoms dėl investicijų apsaugos, o kiti (pavyzdžiui, verslo asociacijos) mano, kad jų turėtų būti kuo mažiau, siekiant išvengti paslėpto protekcionizmo. Dalis respondentų abejoja išimčių, visų pirma skirtų prekybos sričiai, veiksmingumu investicijų srityje.

Nuostata dėl didžiausio palankumo statuso (toliau – DPS) taip pat vertinama skirtingai. Kai kurie respondentai (pavyzdžiui, kai kurios NVO) mano, kad nuostata dėl DPS yra nereikalinga. Kiti respondentai (pavyzdžiui, iš kategorijų „kitos organizacijos“ ar „verslo asociacijos“) šiai nuostatai teikia labai didelę reikšmę. Kai kurie respondentai – piliečiai ir organizacijos – mano, kad ES noras išvengti geresnių IVGS procedūrų arba esminių standartų perkėlimo iš kitų sutarčių taikant nuostatą dėl DPS yra arba neviseškai aiškus ir nepakankamas, arba pernelyg stiprus, nes taip rizikuojama, kad įsipareigojimas dėl DPS taps kone bereikšmis. Daugumoje atsakymų reikalaujama didesnio aiškumo.

3 klausimas. Teisingas ir nešališkas režimas

Daugumai kolektyviai atsakymus pateikusių respondentų, profesinių sąjungų bei keletui NVO teisingo ir nešališko režimo (toliau – TNR) standartai kelia rimtą susirūpinimą dėl tam tikrų IVGS bylų arba dėl baimės, kad siūlomu metodu arbitražo teismams vis tiek paliekama plati aiškinimo laisvė. Kai kurie respondentai iš verslo, NVO ar kitų organizacijų susirūpinę, kad apsaugos lygmuo nebūtų sumažintas persvarstant TNR standartus, kuriais, kaip manoma, suteikiama esminė apsauga. Atrodo, kad svarbiausias dalykas, dėl kurio sutariama, yra būtinybė užtikrinti, kad TNR nebūtų aiškinamas kaip įsipareigojimas ar pažadas, kad investuotoją supanti investicinė aplinka išliks nepakitusi („stabilumo sąlyga“).

Išaiškėjo bendras suinteresuotumas didesniu aiškumu, ypač kiek tai susiję su tam tikromis sąvokomis, vartojamomis baigtiniame sąlygų, kuriomis apibrėžiamas šis standartas, sąraše. Tačiau tarp skirtingų kategorijų respondentų nėra vieningos nuomonės dėl to, ar TNR turėtų būti nustatytas baigtiniu, ar atviru sąrašu. Abiejose pusėse reiškiamas susirūpinimas dėl šalims suteikiamos galimybės iš naujo išnagrinėti standarto turinį per TPIP galiojimo laikotarpį (t. y. kai kurie respondentai nuogaštuoja, kad taip gali būti išplėsta standarto taikymo sritis, o kiti susirūpinę, kad praktiškai šalims būtų labai sunku pasiekti susitarimą šiuo klausimu).

Teisėtų lūkesčių klausimas taip pat sulaukė nemažai susidomėjimo; dalis respondentų tvirtina, kad teisėti lūkesčiai neturėtų būti reglamentuojami, o kiti teigia, kad siūlomu metodu jie nepakankamai reglamentuojami. Keleto kategorijų respondentai mano, kad tolesni paaiškinimai būtų naudingi arba būtini.

Galiausiai tarp skirtingų respondentų kategorijų išsiskyrė nuomonės ir dėl to, ar reikalinga nuostata dėl vadinamosios „skėtinės“ apsaugos.

4 klausimas. Ekspropriacija

Dauguma nuomonių, pareikštų atsakant į šį klausimą, susijusios su netiesiogine ekspropriacija. Kai kurie respondentai pažymi, kad kompensacija neturėtų būti mokama dėl visų valstybės taikomų norminių priemonių, o kiti mano, kad turi būti kompensuojama už bet kokią norminę priemonę, turinčią tokį patį poveikį kaip ekspropriacija. Tai iš tikrųjų atspindi didesnius nuomonių skirtumus tarp šios srities specialistų ir praktikų, atstovaujančių arba „reguliavimo galių“ (angl. *police powers*), arba „tik poveikio“ (angl. *sole effects*) doktrinoms.

Be to, kai kuriems respondentams neaiškios kai kurios sąvokos. Pavyzdžiui, dauguma piliečių, taip pat profesinių sąjungų, akademinų institucijų ir ekspertų grupių mano, kad nuoroda į tam tikrų viešųjų priemonių proporcingumą ar teisėtumą sukuriama neapibrėžtumas, nes ja gali būti suteikta per didelės aiškinimo laisvės.

Kai kurie atsakovai, pavyzdžiui, kai kurios profesinės sąjungos, mano, kad netiesioginės ekspropriacijos sąvokos aprėptis turėtų būti kaip reikiant susiaurinta, pavyzdžiui, konkrečiai nurodant, kad ji neapimtų negauto pelno. Kiti respondentai, daugiausia iš verslo įmonių grupės, mano, kad siūlomu metodu būtų sumažinta investuotojams užtikrinama apsauga nuo didžiausios rizikos, su kuria susiduriama užsienyje, ypač palyginti su DIS, nes valstybėms būtų leista nemokėti kompensacijų už priemones, taikomas tam tikruose sektoriuose (pavyzdžiui, sveikatos apsaugos). Dėl to investicijos šiuose sektoriuose galėtų atsidurti nepalankesnėje padėtyje, palyginti su investicijomis kituose sektoriuose.

5 klausimas. Teisės reguliuoti ir investicijų apsaugos užtikrinimas

Dauguma praktiškai visų kategorijų respondentų pritaria bendram tikslui nustatyti tinkamą pusiausvyrą tarp investicijų apsaugos ir teisės reguliuoti siekiant viešojo

intereso patvirtinimo. Tačiau mažiau respondentų teigiamai vertina siūlomą metodą – čia nuomonės labai išsiskiria. Pavyzdžiui, kai kurie laikosi nuomonės, kad pasiūlytas metodas yra nepakankamas, kiti mano, kad jis per daug platus, dar kiti tvirtina, kad nėra jokio konflikto tarp teisės reguliuoti ir investicijų apsaugos.

Kai kurių respondentų (pavyzdžiui, akademinų institucijų, ekspertų grupių) nuomone, pasiūlytas metodas nepakankamai veiksmingas, nes nuoroda dėl teisės reguliuoti pateikiama preambulėje ir gali būti neprivalomo pobūdžio. Kita vertus, kai kurie respondentai (pavyzdžiui, profesinės sąjungos) jį laiko per siauru, nes, pavyzdžiui, nuorodos netaikytinos investicijų apsaugos standartams. Kiti respondentai, kaip antai verslo atstovai, atmeta tam tikras investicijų apsaugai taikomas išimtis ar apribojimus (pavyzdžiui, dėl subsidijų ar viešųjų pirkimų), arba apskritai rekomenduoja tokius apribojimus taikyti labai atsargiai.

6 klausimas. IVGS skaidrumas

IVGS procedūrų skaidrumas ir galimybė dalyvauti posėdžiuose yra plačiai pripažįstamas siekis. Vis dėlto pareikštas pastabas galima išskirti į dvi skirtingas grupes. Pirmojoje grupėje, kurioje susirūpinimą išreiškė daugiausia NVO ir profesinės sąjungos, teigiama, kad kai kurios nuostatų dėl skaidrumo išimtis, skirtos slaptai verslo informacijai apsaugoti, gali būti per plačiai aiškinamos ir sukelti pavojų skaidrumo veiksmingumui. Taip pat nuogaustaujama, kad arbitražo teismas gali turėti per daug laisvės sprendamas, kokiais atvejais posėdžių viešumas gali būti ribojamas. Antrąją grupę daugiausia sudaro pastabos, gautos iš verslo organizacijų ir bendrovių, nuogaustaujančių, kad siūlomos nuostatos skaidrumui užtikrinti yra griežtesnės nei daugumos nacionalinių teisės sistemų, o tai gali sukelti riziką, kad bus atskleista išties konfidenciali informacija ir verslo paslaptys. Be to, reiškiamas susirūpinimas, kad, suteikiant galimybę visuomenei dalyvauti posėdžiuose, gali būti politizuojamos bendrovių iškeltos bylos, o tai gali sukelti pavojų proceso teisingumui.

7 klausimas. Kelioms institucijoms teikiami ieškiniai ir santykis su nacionaliniais teismais

Santykio su nacionaliniais teismais klausimu daugelis respondentų pateikia bendro pobūdžio teiginių, tačiau nekomentuoja konkretaus siūlomo metodo. Todėl, pavyzdžiui, daugelis NVO, įskaitant skėtines NVO, laikosi nuomonės, kad ginčai tarp valstybių ir užsienio investuotojų turėtų būti sprendžiami tik nacionaliniuose teismuose. Tačiau kai kurie respondentai laikosi nuosaikesnės pozicijos, t. y. arba neatmeta galimybės pasinaudoti IVGS tam tikrais atvejais, arba ketina pateikti konkretesnių pastabų, jei IVGS mechanizmas būtų įvestas. Šie respondentai mano, kad paprastai pirmenybė teiktina nacionaliniams teismams, nes jie turi geresnių galimybių spręsti investuotojų ir valstybės ginčus. Todėl jie pritaria idėjai skatinti nacionalinius procesus, tačiau daugelis mano, kad siūlomu metodu nacionalinės teisių gynėbos priemonės skatinamos nepakankamai. Jie tvirtina, kad parengtomis nuostatomis investuotojai neįpareigojami ir neskatinami savo teises ginti nacionaliniuose teismuose. Priešingai, jų tvirtinimu, šiomis nuostatomis investuotojai tik įpareigojami pasirinkti nacionalinį teismą arba tarptautinį

arbitražą, kad būtų išvengta paralelių procesų. Todėl keletas iš minėtų respondentų tiesiogiai ragina įvesti reikalavimą prieš pasinaudojant IVGS mechanizmu pirmiausia išnaudoti nacionalines teisių gynbos priemones, o IVGS turėtų būti kraštutinė priemonė.

Tačiau beveik visos didelės bendrovės ir verslo asociacijos, nors ir pripažindamos siekį skatinti nacionalinį procesą, mano, kad investuotojui turėtų būti suteikta galimybė pasirinkti bet kurį teisinį kelią – nacionalinį ar tarptautinį, – o IVGS neprivalo būti tik priemone, taikytina kraštutiniu atveju. Jos mano, kad tam tikrus klausimus geriausia spręsti nacionaliniuose teismuose, tačiau kitais atvejais gali prireikti tarptautinio arbitražo. Kai kurios pateikia diskriminacijos vietas bendrovių naudai, kuri nedraudžiama pagal JAV įstatymus, pavyzdį. Kitos didelės bendrovės ar verslo asociacijos nurodo faktą, kad nacionaliniams teismams gali būti nesuteikta galimybė tiesiogiai taikyti iš tarptautinės sutarties kylančias prievoles. Dar kitos mano, jog nacionaliniuose teismuose priimančiąjai valstybei gali būti suteikta neliečiamybė, ypač kai kalbama apie valstybės veiksmus. Jos taip pat pripažįsta, kad esama ieškinių, kurių negalima nagrinėti tarptautiniame arbitraže, pavyzdžiui, kai reikia įvertinti priemonės konstitucingumą. Bendrai imant, visos didelės bendrovės ir verslo asociacijos prieštarauja privalomam reikalavimui išnaudoti nacionalines teisių gynbos priemones, nes taip būtų be reikalo vilkinamas procesas. Bendrovės (ir verslo asociacijos) taip pat iš esmės prieštarauja vadinamajam sprendimui „pasirink vieną kelią“ (angl. *fork-in-the-road*).

Dauguma atsakiusių NVO ir kitų organizacijų, iš esmės neprieštaraujančių pačiam IVGS, pritaria siūlomam metodui, kuriuo siekiama išvengti paralelių procesų ir dvigubo kompensavimo. Vis dėl to kai kurios iš jų mano, kad pasiūlytų nuostatų nepakanka, siekiant užtikrinti, kad paralelių procesų ar palankių tarptautinių sutarčių rinkimosi būtų išvengta. Kita vertus, kai kurios bendrovės ir verslo asociacijos nesutinka su pasiūlymu, kad su ieškinį pateikusių investuotoju susijusios bendrovės negali pradėti IVGS proceso savarankiškai. Jos laikosi nuomonės, kad, iškilus pakartotinio kompensavimo pavojui, ieškinį vėliau nagrinėjantys arbitražo teismai, priimdami sprendimą ir priteisdami atlyginimą, atsižvelgs į pradinio arbitražo proceso rezultatą, jei tai bus būtina pagal aplinkybes.

Galiausiai beveik pusė respondentų (visų kategorijų), pateikusių konkrečias pastabas dėl tarpininkavimo, išreiškė paramą pasiūlytam tarpininkavimo skatinimo metodui. Jie taip pat pritaria nuomonei, kad tarpininkavimo galimybė turėtų išlikti per visą nacionalinį ir IVGS procesą. Tačiau kai kurie respondentai mano, kad tarpininkavimas pasiūlymu nepakankamai skatinamas, o keletas siūlo, kad tarpininkavimas būtų privalomas prieš kreipiantis į kolegiją.

8 klausimas. Arbitrų etika, elgesys ir kvalifikacijos

Arbitrų etikos ir elgesio klausimu daugelis respondentų laikosi nuomonės, kad labai svarbų vaidmenį čia atlieka taisyklės dėl arbitrų nepriklausomumo ir tinkamos atrankos

procedūros. Daugelyje atsakymų pritariama ES pastangoms spręsti šį klausimą. Tačiau kai kurie respondentai pareiškė abejojantys, ar ES siūlomą metodą bus suteikta pakankamai garantijų, arba tvirtina, kad jis praktiškai neišbandytas. Kai kurie respondentai (NVO, akademinės institucijos) mano, kad dėl esminių IVGS savybių arbitražo elgesio reguliuoti neįmanoma; kiti (daugiausia bendrovės, kai kurios advokatų kontoros ir akademinės institucijos) tvirtina, kad arbitražo konfliktų klausimo nereikėtų per daug sureikšminti ir kad ši problema tinkamai sprendžiama galiojančiomis taisyklėmis (kaip antai Tarptautinės advokatų asociacijos rekomendacijomis, ICSID taisyklėmis ir pan.).

Kai kuriuose atsakymuose (kuriuos daugiausia pateikė NVO) nurodoma, kad arbitražo kompetencijos reikalavimai yra pernelyg griežti, nes reikalaujama, kad arbitrai taip pat turėtų patirties socialinėje ar aplinkosaugos srityje, o kiti respondentai (advokatų kontoros, bendrovės) pabrėžia poreikį, kad arbitrai turėtų specialių (techninių) žinių ginčo klausimais.

Daug respondentų pritaria ES pasiūlymui priimti elgesio kodeksą ir IVGS arbitražo nušalinimo procedūrą, tačiau nemažai jų (NVO, akademinės institucijos, ekspertų grupės ir vyriausybės) nuogąstauja, kad praktiškai šios nuostatos nebus privalomos (žr. III priede pateiktus 7 klausimo paaiškinimus).

Arbitražo nušalinimo klausimu kai kurie respondentai (ekspertų grupės, vyriausybės, akademinės institucijos) tvirtina, kad galimybė nušalinti arbitražą turėtų būti numatyta ir dėl nepakankamos arbitro kompetencijos (ne tik dėl nepakankamo nepriklausomumo, kaip numatyta siūlomame metode). Kai kurie respondentai aiškiai pritaria ICSID generalinio sekretoriaus įgaliojimui spręsti arbitražo nušalinimo klausimus, tačiau kai kurie (NVO) nepasitiki ICSID generaliniu sekretoriumi kaip per daug palankiu JAV (žr. III priede pateiktus 7 klausimo paaiškinimus).

Galiausiai daug respondentų mano, kad sąrašai būtų žingsnis teisinga kryptimi. Tačiau dažnai kritikuojama, kad ES siūlomas metodas taikomas tik kaip atsarginis variantas (t. y. tik tais atvejais, jei ginčo šalys nepaskiria arbitražo arba negali susitarti dėl pirmininko).

Kiti respondentai (didelės bendrovės, advokatų kontoros, arbitražo institucijos, pavyzdžiui, ICC) nepritaria sąrašų sudarymui, nes taip būtų apribota ginčo šalių pasirinkimo laisvė. Sąrašai taip pat kritikuojami dėl palankumo valstybėms (nes investuotojai nedalyvauja sudarinėjant sąrašus), dėl arbitražo skyrimo politizavimo ir dėl to, kad nėra galimybės paskirti arbitražo, turinčių specialių su ginču susijusių žinių.

9 klausimas. Nerimtų ir nepagrįstų bylų rizikos mažinimas

Pastabose dėl nerimtų ir nepagrįstų ieškinių dėmesys sutelktas į nerimtų ieškinių mechanizmą, visų pirma jo taikymo sritį, procedūrinius aspektus ir tokius ieškinius nagrinėjančių arbitražo vaidmenį.

Vertindamos nepagrįstų ieškinių mechanizmą, tik nedidelis skaičius verslo asociacijų, kitų organizacijų ir konsultacinių bendrovių pareiškė, kad nerimti ir nepagrįsti ieškiniai nesukėlė problemų praeityje, todėl nėra jokio poreikio šio klausimo spręsti dabar. Be to, keletas profesinių sąjungų ir verslo asociacijų mano, kad toks mechanizmas jau numatytas ICSID arbitražo taisyklėse ir naujo sukūrimas neturėtų jokios pridėtinės vertės.

Principo taikymo srities atžvilgiu negausi respondentų, daugiausia atstovaujančių profesinėms sąjungoms ir NVO, grupė laikosi nuomonės, kad tekste pateikta nerimtų ir nepagrįstų ieškinių apibrėžties taikymo sritis nebus pakankama, kad būtų užkirstas kelias investuotojų piktnaudžiavimui sistema. Jie apgailestauja, kad neužkertamas kelias ieškiniams, kurie sukeltų didelę žalą visuomenei. Nepaisant kai kurių respondentų iš įvairių kategorijų prašymo geriau apibrėžti nerimtus (nepagrįstus) ieškinius, konkrečių pasiūlymų dėl formuluotės nepateikta.

Respondentai taip pat išsamiai komentuoja siūlomą nerimtų ir nepagrįstų ginčų nagrinėjimo procedūrą. Šiuo klausimu Tarptautinių prekybos rūmų nacionaliniai komitetai reiškia susirūpinimą, kad dėl bendro dviejų straipsnių poveikio procedūros būtų nepagrįstai uždelstos. Kad būtų išvengta rizikos, kad valstybė sistemingai teiks prieštaravimus, siekdama uždelsti procedūrą, kai kurios NVO, verslo organizacijos ir advokatų kontoros siūlo, kad procedūroje būtų numatytas ir „nerimtų prieštaravimų“ problemos sprendimas.

Principo „moka pralaimėjusieji“ klausimu dauguma komentavusiųjų prieštarauja griežtam jo taikymui. Pastabų pateikta dėl principo taikymo srities ir poveikio.

Taikymo srities klausimu kai kurie respondentai, daugiausia atstovaujantys verslo asociacijoms, NVO ir kitoms kategorijoms, šį principą siūlo taikyti tame etape, kai arbitražo teismas priima sprendimą konstatuodamas, kad pateiktas ieškinys yra nerimtas ar nepagrįstas. NVO, vyriausybės atstovai, siekdami dar labiau atgrasyti nuo nerimtų ieškinių, siūlo arbitražo teismui suteikti teisę ne tik nurodyti šaliai, pateikusiai nerimtą ieškinį, padengti arbitražo išlaidas, bet ir skirti jai baudą. Nedaug NVO ir profesinių sąjungų taip pat siūlo tiksliau apibrėžti sąvoką „išskirtinės aplinkybės“, nes mano, jog dėl šios nuostatos gali kilti ilgų diskusijų. Galiausiai keletas verslo asociacijų, bendrovių ir kitų respondentų tvirtina, kad arbitrai turėtų išsaugoti įgaliojimus spręsti dėl išlaidų savo nuožiūra.

Vertindami principo poveikį, kai kurie respondentai, atstovaujantys verslo asociacijoms, NVO, bendrovėms ir kitoms grupėms, tvirtina, kad absoliutus principo „moka pralaimėjusieji“ taikymas gali atgrasyti MVĮ nuo naudojimosi IVGS mechanizmu: dėl rizikos, kad pralaimėjus bylą teks padengti išlaidas, jos negalėtų rinktis IVGS priemonės. Dviejų verslo asociacijų įsitikinimu, minėto principo poveikis pasireikštų ir tuo, kad jį taikant dingtų motyvacija ieškoti alternatyvių nesutarimų sprendimo būdų. Tačiau daugelis NVO mano, kad valstybė gali pageidauti susitarti draugiškai, kad netektų mokėti didelių mokesčių.

10 klausimas. Leidimas nagrinėti ieškinius (filtravimas)

Daugelis respondentų, ypač iš verslo asociacijų grupės, nuogaštuoja, kad filtrų naudojimas sprendžiant ginčus gali lemti didelį ginčų politizavimą, ir rekomenduoja to vengti. Kai kurie mano, kad filtravimo mechanizmas nepadės sukurti teisingesnės ir objektyvesnės arbitražo sistemos, o kiti nuogaštuoja, kad toks mechanizmas, koks yra siūlomas dabar, gali apsunkinti investuotojų galimybes siekti neutralaus ir objektyvaus sprendimo dėl savo bylų (ieškinių).

Tačiau daugelis respondentų, ypač piliečių ir profesinių sąjungų, mano, kad dėl savo sutartinio pobūdžio filtravimas būtų nepakankamai veiksminga priemonė siekiant užkirsti kelią IVGS ieškiniams.

Tuo pat metu dalis respondentų pritaria filtravimo įvedimui, nes, pavyzdžiui, kai kurie mano, kad toks filtravimas būtų tinkama priemonė pasaulinės finansų krizės atveju, o kiti sumanymui taikyti filtravimą pritaria dėl to, kad jį laiko esant tinkama priemone užkirsti kelią arbitražo teismų piktnaudžiavimui aiškinimo įgaliojimais.

11 klausimas. Šalių rekomendacijos dėl susitarimo išaiškinimo

Didžioji dauguma į šį klausimą atsakiusių respondentų nepatenkinti pasiūlytu metodu, kaip šalys kontroliuotų susitarimo aiškinimą (nustatant privalomus išaiškinimus ir ginče nedalyvaujančių šalių įsikišimo teisę), tačiau akivaizdžiai savo kritiką grindžia skirtingomis priežastimis.

Vieni (daugiausia NVO ir profesinės sąjungos) mano, kad pasiūlymais šalims nesuteikta pakankamų arbitražo proceso kontrolės galių, o kiti (daugiausia verslo asociacijos ir bendrovės) tvirtina, kad šalys turėtų nesikišti į arbitražo teismo darbą, ir jis turi išsaugoti teisę spręsti ir išaiškinimo klausimus. Tai atspindi labiau principinę poziciją IVGS atžvilgiu: tie, kas nepitaria IVGS, pageidauja, kad šalys labiau kontroliuotų arbitražo procesą, ir mano, kad šių pasiūlymų vis dar nepakanka, o tie, kuriems arbitražas priimtinas, nenori susitaikyti su šalių vykdoma priežiūra bei mechanizmais, dėl kurių gali būti suvaržyta arbitražo teismų veiksmų laisvė.

Respondentai, manantys, kad pasiūlytų aiškinimo mechanizmų nepakanka, pateikia tokius argumentus. Visų pirma, kad išaiškinimas taptų privalomu, su juo turi sutikti abi šalys. Nuomonės, kad ginče nedalyvaujantys šaliai neturėtų būti suteikta veto teisė, daugiausia laikosi NVO. Antra, dalis respondentų (daugiausia NVO ir profesinės sąjungos) tvirtina, kad arbitražo teismai iš tikrųjų gali manyti esantys neįpareigoti „privalomu“ išaiškinimu ir kad nėra jokių vykdymo užtikrinimo priemonių.

Respondentai, manantys, kad pasiūlytais aiškinimo mechanizmais nueita per toli (verslo asociacijos ir bendrovės), nuogaštuoja, kad pasiūlymais šalims suteikiama per didelių galių. Jie tvirtina, kad nuomonės turėtų būti tik rekomendacinio pobūdžio ir neprivalomos arbitražo teismui. Pagrindiniai argumentai prieš privalomus išaiškinimus yra nagrinėjamų ginčų politizavimo rizika, arbitrų veiksmų laisvės suvaržymo rizika,

taip pat nuogąstavimas, kad bus sukurta per griežta sistema. Nuogąstavimai dėl privalomų išaiškinimų dar sustiprėja, kai kalbama apie jų galimą taikymą dar neišspręstose bylose. Ypač prieš tokį taikymą pasisako verslo asociacijos, bendrovės, advokatų kontoros ir prekybos rūmai, tvirtindami, kad tai prieštarautų tinkamo teisinio proceso principams ir pakenktų investuotojų teisiniam tikrumui.

Galiausiai keletas respondentų taip pat reiškia abejonių ir dėl ginče nedalyvaujančių šalių įsikišimo teisės. Jie mano, kad ši teisė turėtų būti įgyvendinama atsargiai ir sąžiningai, suteikiant garantijų, kad jokiais pareiškimais nebus trukdoma ar be reikalo keliami naštos arbitražo procesui ir nebus nesąžiningai kenkiama jokiai ginčo šaliai.

12 klausimas. Apeliacijų mechanizmas ir sprendimų nuoseklumas

Pasiūlymui dėl apeliacijų mechanizmo nei visapusiškai pritariama, nei prieštaraujama.

Daugelis visų kategorijų respondentų iš principo palaiko apeliacijų mechanizmo nustatymą ir netgi laiko jį esant būtinu. Tokios nuomonės ypač laikosi daugelis NVO ir keletas verslo asociacijų, bendrovių, profesinių sąjungų, skėtinių NVO ir vyriausybinių organizacijų. Nors jie pripažįsta galimybės apskusti sprendimą pranašumus, tuo pačiu metu nurodo ir keletą rūpestį keliančių veiksnių. Taigi nėra jokios aiškios pozicijos nei už, nei prieš apeliacijų mechanizmą; ją labiau lemia konkreti mechanizmo forma ir tai, kiek įmanoma ar neįmanoma išspręsti nurodytas problemas.

Pagrindinis nurodomas apeliacijų mechanizmo pranašumas yra tai, kad juo padedama siekti nuoseklumo, taigi tuo pačiu ir teisinio tikrumo. Dažniausiai minimas trūkumas yra tai, kad dėl apeliacijų mechanizmo taikymo patiriama daugiau išlaidų ir uždelsiamas procesas. Yra siūlančių nustatyti privalomus terminus, kad procesas neužsitęstų.

Vertindami apeliacijų mechanizmo naudą, kai kurie respondentai abejoja, ar siūlomu metodu bus pasiekti tikslai (NVO ir bendrovės). ICC ir kai kurios verslo asociacijos šiuo klausimu tvirtina, kad dėl apeliacijų mechanizmo taikymo gali kilti pavojus arbitražo proceso užbaigtumui ir atsirasti grėsmės, kad bus pakenkta esminiam tarptautinio arbitražo pagrindui. Dėl šios priežasties jos iš esmės nusistačiusios prieš apeliacijų mechanizmą. Kai kurie respondentai (iš esmės keli nacionaliniai ICC padaliniai) laikosi nuomonės, kad apeliacijų mechanizmas nereikalingas, nes pakanka jau esamų mechanizmų, kuriais galima pasinaudoti: jau įrodyta, kad priežiūros mechanizmai pagal ICSID konvenciją ir Niujorko yra veiksmingi, jais užtikrinta užbaigtumo ir proceso teisingumo siekių pusiausvyra. Galiausiai nemažai visų kategorijų respondentų (pavyzdžiui, verslo asociacijų, NVO, ekspertų grupių, nevyriausybinių organizacijų) nurodo, kad Komisijos tarnybos turėtų pateikti daugiau informacijos apie apeliacijų mechanizmo struktūrą ir veikimą, arba teigia, kad negali įvertinti pasiūlymo neturėdamos išsamios informacijos.

Dauguma atsakymų šia tema iš esmės palankūs apeliacijų mechanizmui. Vis dėlto jais išreiškiama gana neigiama nuostata dėl paties pasiūlymo, nes pageidaujama kitokio apeliacijų mechanizmo nei tas, kuris pateiktas konsultacijų dokumentuose:

- daugelis verslo asociacijų ir bendrovių, taip pat kelios NVO, kitos organizacijos ir ICC nacionaliniai padaliniai laikosi nuomonės, kad, jei tokio mechanizmo reikia, jis turi būti parengtas daugiašaliu lygmeniu, t. y. artimai bendradarbiaujant su UNCITRAL, ICSID ir ICC;
- galiausiai nedidelė dalis NVO teigia, kad, jei apeliacinis mechanizmas bus nustatytas, jis turi būti įsteigtas kaip tarptautinis teismas;
- daugelis respondentų nurodo rimtą nuogąstavimą, kad augant DIS skaičiui atsiranda didelio IVGS susiskaidymo rizika. Kiekvienoje DIS gali būti nustatytas atskiras IVGS mechanizmas ir arbitražo teismai gali skirtingai išaiškinti tas pačias nuostatas, esančias skirtingose DIS. Todėl šie respondentai siūlo įsteigti vadinamąjį „bendrą apeliacijų mechanizmą“, kuris būtų taikytinas visoms tarptautinėms investicijų sutartims.

Dalis respondentų taip pat reikalauja papildomų garantijų. Jie tvirtina, kad apeliacijų mechanizmui būtinas arbitrų nepriklausomumas ir siūlo, pavyzdžiui, kad tai būtų nuolatinė institucija su nuolatiniais nariais.

Dėl galimos apeliacinio skundo apimties dauguma šiuo klausimu pasisakiusių respondentų mano, kad tai turėtų būti ne išsami teisės nuostatų ir faktinių aplinkybių analizė, o teisinių pagrindų (išskirtinai arba kartu su procesiniais dalykais) įvertinimas. Šios nuomonės laikosi dalis NVO ir skėtinių NVO, taip pat keletas verslo asociacijų ir bendrovių.

13 klausimas. Bendras įvertinimas

Apibendrinti atsakymai į šį atvirą klausimą jau bendrais bruožais aprašyti šio skirsnio pradžioje. Daugiau informacijos pateikiama prieduose.

4. TOLESNIO DARBO SRITYS

Šioje ataskaitoje pristatomi viešų konsultacijų apie ES siūlomą investicijų apsaugos ir IVGS pagal TPIP modelį, dėl kurio vyksta derybos, rezultatai. Kaip nurodyta pranešime apie konsultacijas, pagrindinis konsultacijose iškeltas klausimas yra, ar pasiūlytu TPIP modeliu, aprašytu pateiktuose pamatiniuose tekstuose, pasiekama tinkama pusiausvyrą tarp investuotojų apsaugos ir ES teisės bei gebėjimo reguliuoti siekiant viešojo intereso užtikrinimo.

Bendrai imant, atsakymuose išskiriamos trys pagrindinės teiginių kategorijos:

- i) teiginiai, kuriais apskritai reiškiamas prieštaravimas TPIP;
- ii) teiginiai, kuriais reiškiamas surūpinimas investicijų apsauga ir (arba) IVGS pagal TPIP arba bendras susirūpinimas investicijų apsauga ir (arba) IVGS;
- iii) teiginiai, kuriais pateikiamos konkrečios pozicijos per konsultacijas iškeltais klausimais.

Teiginiai, kuriais apskritai reiškiamas prieštaravimas TPIP

Pirmoji kategorija apima teiginius, kuriais apskritai reiškiamas prieštaravimas TPIP. Iš ankstesnių konsultacijų dėl TPIP ir viešų diskusijų šiuo klausimu Komisija žino apie įvairių suinteresuotųjų subjektų bendras nuomones dėl TPIP. Tačiau aiškiai nustatyta šių konsultacijų apimtis apribota tik siūlomu investicijų apsaugos ir IVGS pagal TPIP modeliu. Atsižvelgiant į minėtas nuomones, atliekant tolesnį šių konsultacijų vertinimą dėmesį reikia sutelkti į teiginius, susijusius su konkrečiais prie užduotų klausimų nurodytais aspektais.

Teiginiai, kuriais apskritai reiškiamas prieštaravimas IVGS pagal TPIP ar IVGS apskritai

Antrosios kategorijos teiginiais reiškiamas surūpinimas investicijų apsauga ir (arba) IVGS pagal TPIP ar apskritai. Įsidėmėtina, kad šios konsultacijos vyksta konkrečiomis aplinkybėmis, kai Taryba vienbalsiai įgaliojo Komisiją derėtis dėl aukšto lygio investicijų apsaugos bei IVGS pagal TPIP su sąlyga, kad galutinis rezultatas atitiktų ES interesus. Todėl derybiniuose nurodymuose išdėstytos tam tikros sąlygos ir aiškiai nurodyta, kad sprendimas, ar įtraukti nuostatas dėl IVGS, turi būti priimtas galutiniame derybų etape.

Todėl antrosios kategorijos atsakymuose nagrinėjamas platesnis klausimas, palyginti su tuo, ko buvo klausama per šias konsultacijas. Todėl į šį platesnį klausimą reikia atsakyti atsižvelgiant į dabartines ES pastangas iš esmės reformuoti investicijų apsaugos ir IVGS sistemą, taip pat į tokių pastangų įvertinimą.

Pažymėtina, kad dalis nurodytų problemų susijusios su dar neišspręstomis IVGS bylomis. Šių bylų baigtis ir padariniai dar nėra žinomi. Todėl kažkokių išvadų daryti jų pagrindu dar per anksti. Vis dėlto Komisijos tarnybos sutinka, kad šiomis bylomis keliamą pavoją teisei reguliuoti būtina aptarti.

Antra, dažnai problemos nurodomos remiantis IVGS bylomis pagal galiojančius investicijų susitarimus arba galiojančiuose investicijų susitarimuose įtvirtintą metodą. Reikia nepamiršti, kad siūlomas investicijų apsaugos ir IVGS metodas taip pat buvo parengtas remiantis patirtimi, jog kartais arbitražo, vykdomo pagal daugelį galiojančių susitarimų, rezultatai būna prieštaringi. Įgyvendindama Lisabonos sutartimi jai suteiktus įgaliojimus, ES turi galimybę nustatyti reformuotą visai ES skirtą sistemą, kuria bus pakeistos esamos valstybių narių sutartys ir bus laipsniškai nutrauktas jų taikymas⁵. Kadangi pasiūlytas metodas labai skiriasi nuo to, kas įtvirtinta galiojančiuose susitarimuose visame pasaulyje, daryti galutines išvadas dėl ES siūlomo metodo privalumų remiantis senais tekstais yra sudėtinga. Visų pirma siūlomu metodu būtų

---

⁵ Šiuo atžvilgiu galima remtis ir Europos pagrindinių teisių chartija, ypač jos 47 straipsniu.

nustatytos taisyklės, skirtos IVGS proceso skaidrumui užtikrinti. Todėl ES susitarimuose nebūtų galima nustatyti, kad IVGS procesai bus slapti ar kad suinteresuotieji subjektai negali įstoti į bylą ir pateikti savo nuomonę. Pasiūlytu metodu taip pat labai stengiamasi išspręsti problemas, susijusias su arbitražų elgesiu ir etika, visų pirma nustatant etikos kodeksą ir įvedant iš anksto sudaromą sąrašą, iš kurio IVGS bylos šalys pasirinktų arbitražus. Dėl tokių sąrašų būtų galima iš pat pradžių išvengti interesų konfliktų. Trečia, kalbant apie susirūpinimą galimomis grėsmėmis viešuoju interesu pagrįstai teisėkūrai, reikia įsidėmėti, kad IVGS yra viso labo mechanizmas, skirtas investicijų apsaugos nuostatų įgyvendinimui užtikrinti. IVGS nėra sistema, suteikianti investuotojams teisę peržiūrėti ar keisti teisės aktus. Norėdami pateikti ieškinį, investuotojai privalo sugebėti įrodyti vieno iš investicijų apsaugos standartų pažeidimą ir jo sukeltą ekonominę žalą užsienio investuotojo investicijai. Be to, ES siūlomu metodu siekiama dar labiau atsiliiepti į poreikį išvengti skundų dėl teisėkūros ar reguliavimo viešaisiais tikslais, aiškiau apibrėžiant investicijų apsaugos standartus ir vengiant nepagrįstų aiškinimų. Pavyzdžiui, remiantis patobulintomis nuostatomis dėl ekspropriacijos ar patikslinta „teisingo ir nešališko režimo“ apibrėžtimi, investuotojas nebegali tikėtis sėkmingai užginčyti viešuoju interesu pagrįstą teisės aktą, kuris viso labo turėtų poveikį jo pelnui.

Tačiau siektina teisės reguliuoti ir investicijų apsaugos pusiausvyra yra šių konsultacijų dėmesio centre ir pripažįstama, kad tai yra viena iš sričių, kur darbas bus tęsiamas.

Investuotojų elgesio požiūriu siūlomu metodu saugomos tik tos investicijos, kurios vykdomos laikantis galiojančių priimančiosios valstybės teisės aktų. Tai reiškia, kad investuotojai privalo įvykdyti visas prievoles, galiojančias priimančiojoje valstybėje, pavyzdžiui, susijusias su pagrindinėmis teisėmis, darbo ar aplinkosaugos įstatymais. Priimančioji valstybė išlaiko teisę nustatyti konkrečias investuotojams jos teritorijoje galiojančias prievoles. Be to, viena iš svarbių siūlomu metodu numatytų naujovių yra investicijų apsaugos nuostatų ir darnaus vystymosi nuostatų suderinimas tarpusavyje tame pačiame susitarime. Nuostatos dėl darnaus vystymosi, be kita ko, apima nuorodas į tarptautines konvencijas dėl darbo ar aplinkos apsaugos ar draudimą sumažinti darbo ar aplinkos apsaugos standartus siekiant pritraukti investicijų. Be to, jos apima nuorodas į esamas tarptautines bendrovių socialinės atsakomybės sistemas, tiesiogiai taikytinas investuotojų elgesiui.

Teiginiai, kuriais pateikiamos konkrečios pozicijos per konsultacijas iškeltais klausimais

Trečiąją kategoriją sudaro teiginiai, kuriais pateikiamos konkrečios pozicijos per konsultacijas iškeltais klausimais. Jie pakankamai išsamūs ir dažnai jais pateikiamos konkrečios rekomendacijos dėl ES siūlomo metodo. Daugelyje atsakymų pripažįstama, kad siūlomas metodas yra pažangus, palyginti su dabartiniais modeliais.

Iš šių atsakymų susidarantis vaizdas išsamiai atskleidžia visapusiškesnę ir išsamesnę atsakymų spektrą, o tai yra reikšmingas konsultacijų rezultatas. Atsiskleidžia aiškūs tam

tikrų kategorijų respondentų pozicijų skirtumai, tačiau tai pat išryškėja galimo ar faktinio sutarimo sritys, ypač kai kalbama apie tolesnius patobulinimus.

Šia analize patvirtinama, kad svarstymų dėl ES pozicijos dėl TPIP išeities taškas yra metodas, siūlomas pamatiniame tekste. Iš šių konsultacijų rezultatų taip pat matyti, kad parengti TPIP reikės dar daugiau darbo. Šiose derybose gali atsiskleisti konkrečios savybės, dėl kurių gali prireikti tolesnio ES pozicijos plėtojimo. Pavyzdžiui, ES ir JAV santykiai investicijų srityje yra neabejotinai plačiau ir giliau visame pasaulyje. Į šias aplinkybes būtina atsižvelgti, kaip ir į tai, kad TPIP turi didesnę reikšmę nei kiti susitarimai, dėl kurių derasi ES.

Tuo remiantis, neneigiant kitų klausimų svarbos, išskirtinos keturios pagrindinės sritys, kuriose reikia tolesnių patobulinimų:

- teisės reguliuoti apsauga;
- arbitražo teismų steigimas ir veikimas;
- nacionalinių teismų sistemų ir IVGS ryšys;
- sprendimų, priimamų sprendžiant investuotojų ir valstybės ginčus, peržiūra taikant apeliacijų mechanizmą.

Todėl Komisijos tarnybos per pirmąjį 2015 m. ketvirtį ketina toliau konsultotis pirmiau minėtais klausimais su ES suinteresuotaisiais subjektais, ES valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu, surengdamos platesnes diskusijas dėl investuotojų apsaugos ir IVGS pagal TPIP, siekiant sudaryti Komisijai galimybę parengti konkrečius pasiūlymus deryboms dėl TPIP. Reikia priminti, kad šiuo metu derybos šiuo klausimu nevyksta. Naujo investicijų apsaugos ir IVGS modelio, visiškai atitinkančio ES interesus bei Europos Parlamente prisiimtus įsipareigojimus, parengimas yra pagrindinis derybų dėl TPIP tikslas.

***